

Avant Nadal u la primavaira?

La lescha da linguas federala en il cussegl naziunal

CUN BRIGITTA GADIENT HA DISCURRÌ
CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Dus mais suenter ch’il cussegl grond a Cuira ha deliberà sia lescha da linguas, suonda il cussegl naziunal: Anc avant Nadal duess il parlament a Berna tractar la lescha da linguas federala – sche tut va tenor la glista da tractandas.** L’emprim sto il cussegl naziunal dentant anc discutir autras fatschentas impurtantas, uschia ch’i pudess capitar che la debatta vegn spustada. Quai è dentant il pli pitschen problem. In pli grond problem è: Il cussegl federal na vul betg questa lescha ed ha fin uss refusà da collavurar cun la Cumissiu per scienza, scolaziun e cultura (SSC/WBK) che ha elavurà il project. Cusseglia naziunala *Brigitta Gadiant* vegn ad esser pledadra da cumissiu durant la debatta davart la lescha.

Pertge dovra la Svizra ina lescha da linguas?

Brigitta Gadiant: Avant intgins onns ha il pievel svizzer ditg «gea» a l’artitgel costituziunal da linguas. Quel pretendia cunzunt dapli barats ed ina megla chapientscha vicendaivla tranter las regiuns linguisticas. Las autoritads èn obligadas da realisar las pretensiuns da quest artitgel. Perquai dovri ina lescha che regla en detagl la promoziun da linguas.

Rumantsch cumpara betg a moda isolada

Tge porta la lescha al Grischun?

En general porscha la lescha dapli sustegn per chantuns pluriling. La promoziun da la cultura e da la lingua rumantscha e taliana vegn francada. Jau sper era ch’i creschia entras la lescha ina schientscha pli ferma per las minoritads.

Datti aspects spezial per il rumantsch?

Il talian ed il rumantsch vegnan tractads ensemen, perquai che las duas linguas èn nossas minoritads federalas. Il rumantsch na cumpara betg a moda isolada. Quai na fa betg donn. Igl è simplamain impurtant ch’i dat in passus spezial, nua ch’i va per il mantegniment e la promoziun da lingua e cultura rumantscha e taliana. Là vegnan fixadas las disposiziuns finanzialas ch’èn necessarias.

La lescha custa mo 15 milliuns

Sch’ins legia la lescha crodi si ch’i vegn discurrì bler da barats, da chapientscha e da communicaziun vicendaivla. N’è quai betg in pau memia romantic?

Sch’ins vesa la situaziun dad oz pon ins forse vegnir a questa conclusiun. Da l’autra vart èsi la forza e bellezza da noss pajais che nus essan quadrilings ed avain in pajais multicultural.

Cun la lescha vul ins gist rinforzar questa quadrilinguitad sco caracteristicum significativ. Tar quai tutgan tenor mes avis simplamain era la savida da las linguas e ch’ins enconuscha il pajais en

tras contacts en las differentas regiuns. Uschia sa sviluppa la chapientscha per ils auters e l’interess d’esser pluriling.

Vai qua cunzunt per barats da scolars?

Per scolars, mabain era per emprendists e scolasts. Era l’economia duess avair in interess da promover barats. Gist en l’economia èsi essenzial d’avair enconuschientschas da linguas.

La lescha è vegnida elavurada sut la batgetta da Ruth Dreifuss. Pli tard ha cusseglier federal Pascal Couchepin surpiglià il departament ed ha vulì metter la lescha en la chaschutta. Pertge?

I n’è betg sulet Pascal Couchepin, mabain l’entir cussegl federal che ha decidì, ch’i custia memia bler e che la lescha na saja gnanca necessaria.

Sviluppar l’interess per la plurilinguitad

Il parlament ha sinaquai prendì l’iniziativa e fatg differentes sforzs per spender la lescha. La finala han ins fatg in’iniziativa parlamentara. Quai munta, ch’il parlament sto sez elavurar ina lescha. Quai avain nus uss fatg.

Il cussegl federal n’ha gnanca prendì posiziun tar questa lescha. I para sco sch’el fasschess il botsch.

Jau sun fitg dischillusiunada da la tenuta dal cussegl federal. El stuess vesair en ch’il parlament vul questa lescha e far lavur constructiva. Ma el resta tar sia tenuta e di «na». Jau n’hai betg gronda chapientscha per quai. Jau sper almain ch’el restia lura era quiet durant la debatta en il parlament, sch’el n’ha fin uss betg collavurà.

È il cussegl federal era autras giadas sa cuntegnì sin quella moda e maniera?

Jau na sai betg novas.

Era Vossa partida, la pps, fa opposiziun?

Probabel suonda la maioritad da la pps il cussegl federal, pervi da motivs finanzials.

Ha la lescha insumma ina schanza?

Las autras fracziuns èn cleramain per

questa lescha ed han sustegnì ella en la cumissiu senza cuntervusch. Jau sun persvadida ch’igl è era en il parlament pressapauc uschia.

Tge custa la lescha?

Ins quinta ch’ella chaschuna custs d’enpli da 15 milliuns francs. Per in’incumbensa statala uschè impurtanta n’è quai betg bler. Igl è in’investiziun en la varietad da la Svizra.

Sch’jau ves che nus avain quest onn in gudogn da pli che 900 milliuns, stuess quest import esser lubì.

Tge posiziun han ils politiclers da la Romandia?

En la cumissiu èn ils Romands stads persuerter. En il parlament na sai jau anc betg. Ma la tendenza è segir quella ch’els èn plitost persuerter.

Il punct delicat: La cumissiu vul che la lescha scriva avant ch’ins emprendia en scola l’emprim ina lingua estra naziunala avant che cumenzar cun englais. Pertge?

Jau hai gia ditg, la quadrilinguitad è ina caratteristica impurtanta da la Svizra. Tar quai tutga sa chapescha ch’ins na sa perenclegia betg sulet per englais, mabain ch’ins po communitar era en las linguas naziunalas.

Dischillusiunada da la tenuta dal cussegl federal

Ma la Conferenza dals directurs chantunals d’educaziun vul era lubrir l’englais sco emprima lingua estra.

Ina minoritad en la cumissiu less suandar il concept dals directurs d’educaziun, tenor il qual ils scolars ston savair tuttina bain las duas linguas estras a la fin da la scolaziun elementara. Nus avain ditg discutà questa dumonda e consultà experts. La maioritad da la cumissiu è persvadida ch’ins cuntanscha la finamira (d’avair tuttina bunas cumpetenzas en ina lingua naziunala estra ed en englais) sulet, sch’ins cumenza cun la lingua naziunala.

Pertge?

Igl è pli difficil d’emprender tudestg,

franzos u talian. Quai dovra dapli sforzs che d’emprender las cumpetenzas fundamentalas en englais. La giuventetgna è plinavant confruntada dapertut cun englais. Sch’ins prendess englais sco emprima lingua estra, tschessass l’interess d’emprender anc in’ulteriura lingua estra. Perquai n’èsi betg en l’interess da noss pajais, sch’i vegn instrui l’emprim englais.

Emprima lingua estra sto esser ina lingua naziunala

Co ha la cumissiu votà en questa dumonda?

Igl ha dà 12 cunter 10 vuschs, ed 1 abstenziun.

Tge posiziun persunala avais Vus?

Jau sun da l’opiniun che l’emprima lingua estra sto esser ina lingua naziunala. Quai na munta betg ch’jau sun cunter l’englais. Ma jau sun persvadida: Sch’ins ha dus onns pli pauc englais, èn ins a la fin da la scola tuttina lunsch en englais sco cun franzos u talian.

La lescha è tractandada per ils ultims dis da questa sessiun. Vegn ella forsa spustada il davos mument?

Jau na sun betg segira, sche nus avain anc temp per la lescha. Nus avain duvrà ditg per il budget ed avain anc pliras autras tractandas fitg impurtantas. Uschia vegn la lescha ev. tuttina tractada pir en la sessiun da primavaira, malgrà che nus avain planisà duas sesidas da notg.

Nagin institut

En connex cun la lescha da linguas federala è savens vegnì ditg ch’ins less stgaffir in’institut per plurilinguitad. Quest’idea ha la cumissiu uss sepulì, perquai che las schanzas da dumagnar atras quai parevan fitg pitschnas. Persuerter ha la cumissiu decidì che la confederaziun pudess sustegnair in center u in institut che sa fatschenta cun la perscrutaziun da linguas. En il Grischun hai adina dà speranzas ch’in tal center vegniss realisà a Cuira.